

Verleden gebouw en plek

In 2007 is het Historisch Centrum Leeuwarden voor de tweede maal in zijn bijna 170-jarige bestaan naar een andere plek verhuisd. Een plek die kan bogen op een bewogen geschiedenis van ruim vijf eeuwen. Het HCL is ondergebracht in het oudste schoolgebouw van de stad, dat is gesitueerd op een van de mooiste locaties in de oude binnenstad.

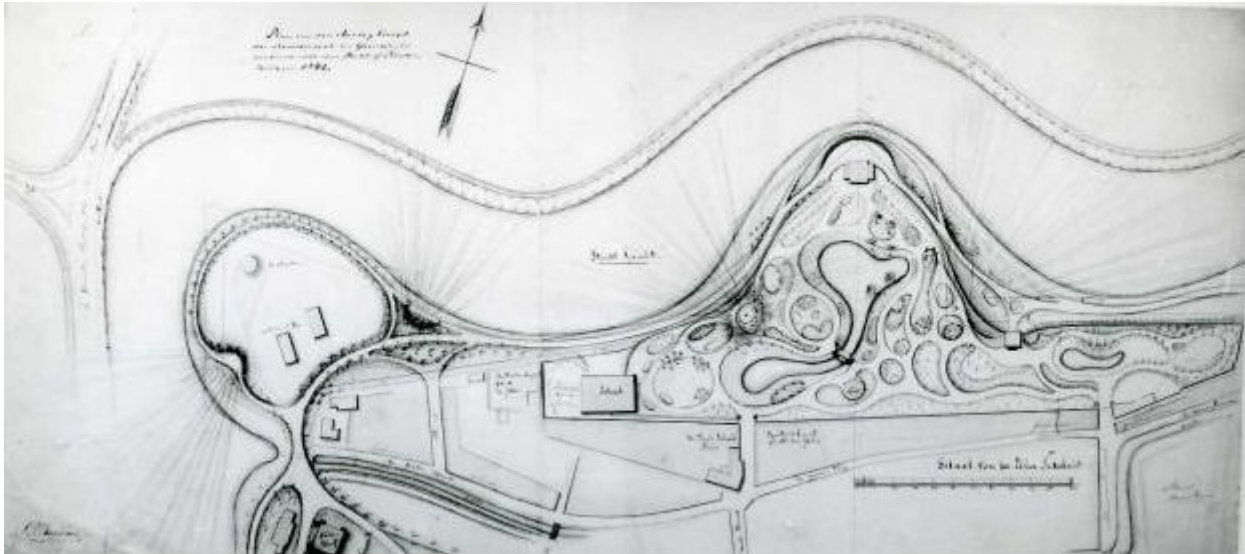
Exterieur Historisch Centrum Leeuwarden in 2011

Vanuit het informatiecentrum kan worden genoten van een fraai uitzicht op de ruim 370 jaar oude Prinsentuin en de daarlangs meanderende buitensingel, ooit onderdeel van de stedelijke verdedigingswerken en door menig watersporttoerist gekwalificeerd als mooiste natuurlijke jachthaven van het land.

Tweede Stads Tussenschool en Bewaarschool

Het hart van het nieuwe HCL wordt gevormd door het uit 1841 daterende schoolgebouw, dat in de uiterste zuidwesthoek van het zogenaamde Tournooiveld is gebouwd. In 1816 waren zowel het Stadsbestuur als de Plaatselijke Schoolcommissie doordrongen van het belang dat de maatschappij heeft bij een goed ingericht schoolwezen. Nog datzelfde jaar werd het hele lokale onderwijs op de schop genomen. Zo lag het onder meer in de bedoeling om over te gaan tot het oprichten van zogenaamde 'tussenscholen'. Dit schooltype was bedoeld voor

kinderen van niet-armlastige ouders uit de geringe burgerstand die een bescheiden bedrag aan schoolgeld konden missen. Nadat in 1829 was gestart met de bouw van een eerste tussenschool bij de Jacobijnerkerk werd al op 13 september 1838 besloten om er nog één op te richten. Er deed zich namelijk een unieke gelegenheid voor. De Schoolcommissie had voorgesteld om in Leeuwarden een bewaarschool - een voor die tijd nog min of meer experimenteel schooltype - op te richten voor 200 kinderen van behoeftige ouders. Automatisch gingen de gedachten uit naar de nog te stichten tweede tussenschool. Op 9 januari 1840 besloot de gemeenteraad om voor beide scholen één groot schoolgebouw te plaatsen op de hiervoor aangehaalde locatie.

Ontwerptekening van de vergraving van de wallen bij de Prinsentuin door architect Lucas Pieter Roodbaard uit 1842. In het midden is de Tussenschool ingetekend

Het gebouw, waarvan de bouw op 16 juni 1840 werd aanbesteed, moet zijn ontworpen door toenmalig stadsarchitect Gerrit van der Wielen. Aan de hand van een bewaard gebleven bouwbestek - tekeningen zijn helaas verloren gegaan - kon precies worden nagegaan wat van de huidige gedaante nog origineel was. Oorspronkelijk kon de bewaarschool aan de westzijde worden binnengaan. Deze ingang was via de verdwenen Kalverglippe te bereiken. De ingang van de tussenschool aan de zuidzijde kon vanaf het Tournooveld worden bereikt. In de oostelijke gevel van de school is een in 1879 door beeldhouwer W.B.G. Molkenboer ontworpen gedenksteen in neo-renaissancestijl aangebracht. De tekst herinnert aan stadhouder Willem Frederik, de stichter van de Prinsentuin. In 1883 werd de Tweede Stads Tussenschool met twee lokalen aan de westzijde uitgebreid en geheel voor het lager onderwijs bestemd. Vervolgens kon de oudste bewaarschool van de stad nog datzelfde jaar worden ondergebracht in de in 1868 gebouwde school aan het Tournooveld. Tegenwoordig is hier de Stadswacht gevestigd.

Prinsentuinschool

In 1925 besloot de Raad om het Lager Onderwijs op deze lokatie op te heffen en het gebouw te bestemmen als school voor Buitengewoon Lager Onderwijs, in de volksmond ook wel aangeduid als *agterlike skoal*. De ingang werd verplaatst naar de Noorderplantage. De nieuwe bestemming voorzag direct in een behoefte.

Panoramafoto van de Boterhoek, in de jaren '20 genomen vanaf de Oldehove. In het midden de voormalige B.L.O.-school

Reeds kort na de oprichting van de school werd zij gesplitst in twee afdelingen: één voor 'debielen' en één voor 'imbecielen'. In 1931 onderging de B.L.O.-school een forse uitbreiding aan de west- en zuidzijde, waarna de school tevens een meer professionele ruimte bood aan de crèche van de 'Vereeniging Kinderbewaarpplaats' die reeds in november 1927 haar intrek had genomen in twee voor dat doel ontruimde lokalen van het oude gebouw. Nadat de school in het voorjaar van 1945 korte tijd dienst had gedaan als Gemeentelijk Evacuatieziekenhuis, ontstonden in 1957 de namen Prinsentuinschool I en II. In 1960 verhuisden de leerlingen van Prinsentuinschool II naar een nieuw gebouw aan het Schapendijkje en niet lang daarna die van Prinsentuinschool I naar de Arendstuinschool.

Omrop Fryslân

In 1957 vond een bespreking plaats tussen vertegenwoordigers van de Kultuerried, het gemeentebestuur en de stichting Nederlandse Radio Unie betreffende het stichten van een radiostudio in Leeuwarden. In 1959 verklaarde de NRU zich bereid hieraan mee te werken, mits de gemeente een geschikte ruimte zou kunnen aanbieden voor het inrichten van een hulpstudio. Deze werd gevonden in de Prinsentuinschool. Van hieruit werd het Friese aandeel verzorgd in de programma's van de Regionale Omroep Noord en Oost.

Gezicht op het R.O.N.O.-gebouw vanuit het noordoosten in de zestiger jaren van de vorige eeuw

In 1968 kreeg de studio meer ruimte en outillage. In 1975 heette de RONO-studio na een ingrijpende verbouwing de best geoutilleerde regionale studio van het land te zijn. Op 21 november 1977 schalde voor het eerst de naam 'Radio Fryslân' door de ether. Grote waardering verwierf Radio Fryslân met zijn zeer uitgebreide uitzendingen in de dagen na de beruchte sneeuwstorm medio februari 1979. In 1988 veranderde de naam Radio Fryslân in Omrop Fryslân. Naast radio werd er nu ook televisie gemaakt. In 1999 verhuisde de Omrop naar een nieuw gebouw aan de Zuiderkruisweg. Enige jaren van leegstand braken nu aan.

Naar een nieuw Historisch Centrum Leeuwarden

In 2002 werd - in de aanloop naar de omvangrijke verbouwing en restauratie van het stadhuis - naarstig gezocht naar een noodonderkomen voor het gemeentebestuur. Vanwege de onmiddellijke nabijheid van het Stadskantoor viel het oog al snel op het voormalige studiocomplex aan de Groeneweg, alwaar destijds het 'Projektburo' van de gemeente tijdelijk was ondergebracht. Nadat medio 2004 het werk aan het Stadhuis naar volle tevredenheid was opgeleverd, kon het gemeentebestuur half september haar vertrouwde stek weer in gebruik nemen. Tot dat moment was het al enige tijd door ruimtegebrek geplaagde HCL er nog steeds niet in geslaagd nieuwe huisvesting te vinden. Nu de gunstige omstandigheid zich voordeed om het door B. & W. verlaten oude schoolgebouw als mogelijke optie bij de zoektocht te betrekken, ontstond er een geheel nieuw perspectief. Gebleken was namelijk dat gedeeltelijke nieuwbouw op deze locatie in het geheel niet duurder hoefde uit te pakken dan de inmiddels serieus overwogen verbouwing van het bestaande onderkomen. In 2004 werd definitief de knoop doorgemaakt voor nieuwbouw aan de Groeneweg, waarna in het voorjaar van 2005 een begin kon worden gemaakt met de sloop van de moderne 20ste-eeuwse uitbreidingen.

Het jaar daarop kon worden begonnen met het bouwrijp maken van het voorterrein ten behoeve van het uitgraven van de ondergrondse archief-depots. Dit terrein maakte oorspronkelijk deel uit van de tuin van de voormalige Stads Schuttersdoelen op de hoek van het Tournooiveld en het voormalige Sint Jobsleen.

Luchtfoto van de nieuwbouwlocatie en naaste omgeving, zomer 2006. Rechts van het voormalige Ryksargyfgebouw het bouwterrein van het toekomstige HCL met het als informatiecentrum in te richten oude schoolgebouw

Tussen 1540 en 1795 is hier regelmatig met het 'doelroer' - een soort geweer - geoefend. De vele loden musketkogels die tijdens een archeologisch onderzoek aan de oppervlakte kwamen vormden hiervan de stille getuigen. Het laatste restant van het Doelengebouw viel uiteindelijk in 1967 ten prooi aan de slopershamer. Mede dankzij het zachte winterseizoen kon vlot worden doorgewerkt aan de bouw van de nieuwe kantoorvleugel en de verbouwing van het interieur van het oude schoolgebouw tot bezoekers- en informatiecentrum. In de zomer van 2007 kon het complex worden opgeleverd. Het enige authentieke dat in het volledig gestripte en vervolgens weer heringerichte schoolgebouw nog herinnert aan het pedagogische verleden van het complex zijn de opnieuw op de deuren van de toiletruimten aangebrachte bordjes met de teksten 'Jongens' en 'Meisjes'.

Voor meer informatie over de geschiedenis van gebouw en plek van het Historisch Centrum Leeuwarden verwijzen wij u graag naar artikelen in het [Historisch Tijdschrift voor Leeuwarden en omgeving 'Leovardia' nummer 24](#), [nummer 25](#) en [nummer 26](#).